

Επιστροφή

Έντυπη Έκδοση
Ελευθεροτυπία, Σάββατο 16 Απριλίου 2011

Το πικρόν της ζωής του ταξείδιον

Ο Γεώργιος Βιζυηνός και το ανθεκτικό έργο του

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΚΙΩΝΗ

Είναι δυνατόν ένας ανεκπλήρωτος έρωτας να οδηγήσει έναν άνθρωπο -και μάλιστα επιφανή λόγιο- στο φρενοκομείο και στο θάνατο; Πρόκειται για επιπόλαιη εκτίμηση. Προφανώς υπάρχει προδιάθεση, που με κάποια αφορμή εκδηλώνεται μ' αυτή τη δραματική κατάληξη.

Ποιητής - πεζογράφος

Είναι η περίπτωση του Γεωργίου Βιζυηνού, που 115 χρόνια από το θάνατό του (15 Απριλίου 1896, στα 47 του), έχει επιβιώσει ως ένας από τους σημαντικότερους λογοτέχνες, τα έργα του οποίου διαβάζονται, παρουσιάζονται σε θεατρικές, κινηματογραφικές, τηλεοπτικές μεταφορές - διδάσκουν και τέρπουν. Έργα που συνδυάζουν «με πρωτότυπο και αριστουργηματικό τρόπο τη ρεαλιστική με την ψυχογραφική εμβάθυνση» (κατά το λήμμα του «Λεξικού Νεοελληνικής Λογοτεχνίας», εκδ. «Πατάκη»).

Ως ποιητής, και μάλιστα βραβευμένος, ξεκίνησε και ήθελε να καταξιωθεί, αλλά τελικά είναι ο πεζογράφος που επικράτησε. «Χωρίς διάθεση παραδοξολογίας, θα μπορούσα να πω ότι η πνευματική ιστορία του Βιζυηνού είναι η ιστορία ενός ποιητή που αποδεικνύεται πεζογράφος», γράφει ο Παναγιώτης Μουλλάς («Το νεοελληνικό διήγημα και ο Γ. Βιζυηνός»). Τα ποιήματά του, ωστόσο, παιδικά σ' ένα μεγάλο μέρος, σημάδεψαν τα μαθητικά μας χρόνια - μερικά και ως τραγούδια, μαζί με άλλα, μελοποιημένα από συνθέτες, μεταξύ των οποίων ο Γιάννης Σπανός («Παιδί μου ώρα σου καλή») και ο Νίκος Ξυδάκης.

«Το αμάρτημα της μητρός μου», «Ποίος ο φονεύς του αδελφού μου», «Το μόνον της ζωής του ταξείδιον», «Ο Μοσκώβ Σελήμ», τα γνωστά του διηγήματα-διαμάντια («Ελληνα Ντοστογιέφσκι», τον αποκαλεί ο Αγγελος Σικελιανός), με μια θελκτική καθαρεύουσα (και το κρίμα στο λαιμό όσων ρέπουν προς τους μεταγλωττισμούς), με τους διαλόγους μεταξύ απλών ανθρώπων στη δημοτική - που σημαίνει ότι γνώριζε άριστα και τις δύο.

Δεν υπήρξε ιδιαίτερα ευτυχής ο βίος του - που ενδιαφέρει περισσότερο εδώ. Γεννημένος στη Βιζύη της Ανατολικής Θράκης, ορφανός από πατέρα στα 5 του, κατάφερε ωστόσο, προστατευόμενος, να σπουδάσει, κυρίως στο εξωτερικό, αρχικά σε θρησκευτικές σχολές, στη συνέχεια φιλοσοφία, για να καταλήξει υφηγητής φιλοσοφίας στην Αθήνα και καθηγητής δραματολογίας στο Ωδείο. Εκεί και η δεκαετή μαθήτριά Μπετίνα Φραβασίλη, πλατωνικός του έρωτας.

Στο φρενοκομείο

«Όλα τα όνειρα συγκεντρώνονται επάνω της. Ο παλιός κλονισμός έχει βαθιά ταραξει τη διάνοηση του ποιητού», γράφει ο Νικόλαος Βασιλειάδης («Εγκώμιον Γ. Βιζυηνού»). Η κατάσταση του με τον καιρό χειροτερεύει. Ήταν τον Μάρτιο του 1892 να του γίνει μια εκδήλωση στον «Παρνασσό». Μια εβδομάδα νωρίτερα όμως, καταλαμβάνεται από κρίση: «Ήταν στην όψη ωχρός, είχε φυσιογνωμίαν αγριωπά αλλοιωμένην, στα μαύρα μάτια του σαν ένας κόσμος ξωτικός να σπιθοβολούσε και να ζητή να τον αφήσουν μόνον, να πάγη στην παρθένα ερωμένη του και να στιχουργή προχείρους στίχους, να ζητή άνθη, πολλά άνθη, να ράνη, να στεφανώσει τους γάμους του». Ο δρόμος για το φρενοκομείο είχε ανοίξει. Για τον κόσμο των γραμμάτων ήταν πλέον νεκρός. Αλλά είχε και καλές στιγμές.

Σε τέτοιες στιγμές έγραψε το ποίημα που αρχίζει με το στίχο «Μέσ' στα στήθια μου η συμφορά» και καταλήγει με το περίφημο δίστιχο «μετεβλήθη εντός μου / και ο ρυθμός του κόσμου...». Εκεί στο Δρομοκαϊτείο άφησε την τελευταία του πνοή («συνεπεία μαρasmus, τελευταία περίοδος προϊούσης γενικής παραλύσεως», ενώ αναφέρεται και μια σύφιλη, που είχε αρπάξει στη Γερμανία). Ίδου πώς περιγράφει τις τελευταίες του ημέρες ο Γεώργιος Δροσίνης («Απαντα», «Σκόρπια φύλλα της ζωής μου», τ. 7ος, φιλολογική επιμέλεια Γιάννη Παπακώστα, ΣΔΩΒ):

«Τρελός ησυχώτατος, εντελώς ακίνδυνος, και γι' αυτό τον άφηναν να περιφέρεται ελεύθερα μ' έναν φύλακα γύρω στα πεύκα. Δεν είχε συναίσθηση της καταστάσεώς του κ' νόμιζε πως αυτός ήταν ο φύλακας κι' ο φύλαξ ήταν ο τρελός, που τον είχαν εμπιστευθή στη φύλαξή του. Και τον παρηγορούσε, πως θα γίνη καλά γρήγορα και πως, όταν θα γυρίση στην κοινωνία, θα του δώση θέση στα μεταλλεία του! Γιατί μέσα στην τρέλα του είχε καρφωτή ιδέα για

κάποια μεταλλεία δικά του στη Θράκη, που θα τον έκαναν αφάνταστα πλούσιον!

»Τον θάψαμε οι φίλοι του σε τάφο, που παραχώρησεν ο Δήμος Αθηναίων, κοντά στο μεσημβρινό μαντρότοιχο του Νεκροταφείου, λίγο παρέκει από το Λυσικράτειο μνημείο Καραπάνου. Η Ιφιγένεια Συγγρού, που τον συμπαθούσε πολύ, μας έδωσεν όσα χρειάστηκαν για να εξασφαλίσωμε τον τάφο με μια μαρμάρινη πλάκα κ' ένα μαρμάρινο περιζώμα. Θέλαμε να χαράξωμε και κάτι από τους δικούς του στίχους κι' ο Παλαμάς το διάλεξε:

»Κι' αντηχούνε στη μαύρη σιγή / τα πικρά, τα πικρά μου τραγούδια».*

Ετσι & Αλλιώς

Το είπε και το έπραξε ο Νίκος Μαμαγκάκης: ολοκλήρωσε έναν άθλο, με την έκδοση του συνόλου των μουσικών του έργων σε δική του εταιρεία («Ιδαία»), συνολικά εβδομήντα. Στα τελευταία του, και το προαναγγελθέν «Εγκώμιο στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη».

Δύο cd με δώδεκα τραγούδια σε στίχους «που κορφολογήθηκαν από τα διηγήματα και τα ποιήματά του». Τα αποδίδουν: Σαβίνα Γιαννάτου, Τάσης Χριστογιαννόπουλος, Δημήτρης Κοντογιάννης, Μαρίνα Δακανάλη, Ειρήνη Δερέμπεη, Αλέξανδρος Καψοκαβάδης. Απαγγέλλει ο συνθέτης. «Ο Παπαδιαμάντης δεν χωράει σε κρίσεις και σχόλια. Είναι το διαρκώς απαστράπτον στολίδι του νέου ελληνισμού και της ανθρωπότητας», επισημαίνει. Ο,τι μελωδικότερο για τα εκατόχρονά του (www.nikosmamagakis.com).

*

Πενήντα χρόνια στην τέχνη και στην κοινή ζωή, είκοσι στο Φεστιβάλ Κιθάρας Πάτρας - εφέτος το τρέχον τετραήμερο (15 - 18 Απριλίου), για κιθαριστές όλων των επιπέδων αλλά και για απλούς ακροατές, με διδασκαλίες, διαλέξεις, συναυλίες. Είναι η Λίζα Ζώη και ο Ευάγγελος Ασημακόπουλος, «ένα θαυμαστό, ένα ζωντανό παράδειγμα αγάπης, γενναιοδωρίας και σοβαρότητας, που έδειξαν από τα πρώτα τους βήματα. Διαπαιδαγώγησαν γενιές νέων κιθαριστών μεταλαμπαδεύοντας, πέρα από την τεχνική, το ήθος και την ιδεολογία», γράφει ο Θόδωρος Αντωνίου. Μαζί τους εφέτος και ο Τυνήσιος συνθέτης και κιθαριστής Roland Dyens. Διοργανωτής, η Φιλαρμονική Εταιρεία Ωδείου Πατρών. (Απ' τους καημούς μου που δεν έμαθα αυτό το αγαπησιάρικο όργανο - αλλά πού να τα προλάβεις όλα σε μια ζωή;).

Στο πρόσφατο παρελθόν έχουν παίξει -κι έχουν διακριθεί- κατά μόνας. Την περασμένη όμως εβδομάδα εμφανίστηκαν σε κοινό ρεσιτάλ πιάνου στον «Παρνασσό», σε διαφορετικό πρόγραμμα απαιτήσεων, εισπράττοντας χειροκροτήματα και εγκώμια. Είναι οι νεαρότατης ηλικίας Δημήτρης και Στέλλα Κούκου, ταλαντούχοι γόνοι του συνθέτη Περικλή Κούκου, που διαπρέπουν ήδη όχι μόνο στα ημέτερα αλλά και στα αλλοδαπά εδάφη. Με προσωπικό χρώμα και ευαισθησία.

Κι ένα DVD της Εφης Ξηρού (φωτογραφία Φίλιππος Κουτσαφτής): «Charisma x Iannis Xenakis», βραβευμένο στο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Χαλκίδας. Μια καλοδουλεμένη «ξενάγηση» στο έργο και στην προσωπικότητα του μεγάλου συνθέτη - εφέτος δέκα χρόνια από την εκδημία του (efixirou@otenet.gr).

ΣΗΜ. Αφού δεν είχαν νέα καλύτερα να πουν, δεν μας έλειψαν.

ghionis@enet.gr

© 2013 Χ.Κ. Τεγόπουλος Εκδόσεις Α.Ε.